

Udover at læse Bibelen fra ende til anden har jeg læst værker med henblik på en afklaring af både den kirkehistoriske baggrund og det nutidige anliggende i det postmoderne opgør med den uforanderlige Gud. Jeg har udarbejdet en rapport på i alt 60 sider med titlen *Gud Fader, den almægtige og foranderlige?* og jeg bringer her problemformuleringen og konklusionen samt litteraturlisten. Med **fed** har jeg markeret den litteratur, som jeg i særlig grad kan anbefale.

Problemformulering

I en jødisk vittighed fortælles det om tre jøder, at de forsøgte at fremhæve hver deres rabbiners evne til at udrette undere.

Den ene kunne fortælle, at hans rabbiner var kommet ud for et frygteligt regnvejr og bad til Gud, hvorefter det regnede til højre og til venstre for rabbineren, men ikke på ham selv. Den anden kunne fortælle, at hans rabbiner havde været på rejse, og at han ikke kunne nå hjem før sabbatten, så han bad til Gud, hvorefter det var sabbat til højre og til venstre for rabbineren, men ikke, hvor han selv red. Det var selvfølgelig alt sammen imponerende, mente den tredje, men han kunne fortælle, at hans rabbiner engang fik øje på en dreng, som stod ved en mur og spiste svinekød, hvorefter han svor, at muren skulle styrte ned over drengen. Rabbineren fortrød imidlertid og bad hurtigt om, at muren alligevel ikke styrtede sammen, og det skete. Muren blev stående.

Og som i al god humor er der en alvor bag humoren, for kan Gud overhovedet påvirkes? Og er Gud ligefrem foranderlig?

I titlen på rapporten sammenstiller jeg egenskaberne almægtig og foranderlig, efterfulgt af et spørgsmålstejn, for er det muligt at fastholde en tanke om almægtighed, hvis Gud er foranderlig, og er det holdbart at antage, at Gud er foranderlig?

I min studieorlov har jeg sat mig for at udfordre den klassiske tanke om, at er Gud uforanderlig. Det er det, som er mit hovedsigte, og det er som en afledt effekt af dette, at jeg inddrager forståelsen af Guds almagt. Indledningsvis vil jeg se på begrebet ortodoksi. Efterfølgende vil jeg med nogle kirkehistoriske nedslag skitsere noget af den relevante baggrund for en teologisk overvejelse af, om Gud er foranderlig eller uforanderlig, hvorefter jeg vil se nærmere på et udvalg af postmoderne fremstillinger af emnet. Jeg vil sammenholde det hele med en læsning af Bibelen fra ende til anden, og jeg vil gøre det i et forsøg på selv at nå frem til en mere præcis og gennemtænkt forståelse, end jeg allerede mener at have.

Forud for studieorloven er det mit udgangspunkt, at Gud er almægtig. Ikke i absolut forstand, men snarere i betydningen *over al beskrivelse mægtig*. Derfor lægger jeg også altid trykket på den anden i stedet for den første stavelse i ordet, så jeg ikke siger *almægtig*, men *almægtig*. Det er endvidere mit udgangspunkt, at der op gennem Bibelen sker en forskydning i Guds personlighed, og at vi måske endda kan sige, at Gud forandres.

Det er et gennemgående træk i den bibelske fortælling, at Gud er kærlig, men i dele af Bibelen er det tydeligt, at Gud ikke alene er kærlig, men også voldelig. Gud er hævngherrig, og det kan til tider forekomme vilkårligt, når Gud straffer. Fortællingerne om Guds voldelige side er mange i Det gamle Testamente, og de er om ikke fraværende i den nytestamentlige sammenhæng, så i hvert fald langt mere sporadiske og åbne for fortolkning. Men er det i Gud selv, at der sker en forandring, eller er det alene i beskrivelsen af Gud, at det sker?

Det er ligeledes mit udgangspunkt, at Gud lever med i vores liv, og at det betyder noget for Gud selv, hvordan vi har det. Måske endda så meget, at det ikke alene berører Gud i situationen, men at det som ganske små dryp kan bidrage til en stadig forandring af Gud?

Konklusion

Da kristendommen bredte sig fra Israel og ud i Romerriget, mødte den en hellenistisk forståelse af Gud som den upåvirkelige, ubevægelige og uforanderlige, og ganske vidst var den hellenistiske forståelse af Gud radikalt anderledes end den bibelske, men kristendommens svar på dette møde blev alligevel, at netop denne Gud var den bibelske.

I den hellenistiske tænkning befinder Gud sig *uden for* tiden, men i den bibelske fortælling involverer Gud sig i verden og i menneskers liv. I den gammeltestamentlige fortælling dog på sikker afstand. Som en besøgende. Men selv som den besøgende involverer Gud sig, og et bredt guddommeligt følelsesregister indgår i den gammeltestamentlige fortælling. I den nytestamentlige fortælling inkarnerer Gud sig ligefrem. Gud bliver et menneske, og som mennesket Jesus lever Gud *i* tiden.

De to fortællinger, den hellenistiske og den bibelske, er så forskellige, at de er uforenelige, men kirkens projekt blev alligevel at forene dem, og de første århundreders stridigheder og dogmedannelser er langt hen ad vejen et resultat af netop dette. Gud er treenig, for Gud er Fader og Søn og Helligånd, men hvad betyder det? Er Faderen den egentlige Gud, som er fjern og ophøjet, mens Sønnen og Helligånden er en slags mellemvæsener, der kan bygge bro henover den ellers uoverstigelige kløft mellem Gud og mennesker? Eller er det hele treenigheden, som tilsammen er Guds ene virkelighed? Er Sønnen sand Gud og sandt menneske, og sker det, som sker for mennesket Jesus, også for Gud? Lider Gud, når Jesus lider?

Det uforenelige forenes tilsyneladende, for udgangen bliver ganske vidst, at Sønnen både er sand Gud og sandt menneske, og at det er treenigheden, som tilsammen er Guds ene virkelighed, men alligevel fastholdes det, at Gud er upåvirkelig, ubevægelig og uforanderlig, og det udvikler sig til et aksiom. For mennesket ser det ganske vidst ud, som om Gud er barmhjertig, for Gud handler barmhjertigt, men der sker intet i Gud selv. Gud er apatisk.

Men med postmodernismen svækkes den metafysiske fortælling om Gud. Nietzsche proklamerer, at Gud er død, og den postmoderne teologis svar er, at den metafysiske Gud ikke bare er død, men at han aldrig har levet. Men hvem er Gud så? Og *er* Gud overhovedet?

Den postmoderne teologi er en kompleks størrelse, og svarene varierer, men de positioner, som jeg har beskæftiget mig med, inkluderer i det mindste et håb om, at Gud er virkelig. Det er dog ikke ensbetydende med, at Gud eksisterer, for Gud sprænger rammerne for væren. Ingen af dem afviser hele den metafysiske forståelse af Gud, men de afviser alle tanken om den upåvirkelige, ubevægelige og uforanderlige Gud. Den treenige Gud er *større* end den hellenistiske Gud, for den upåvirkelige, ubevægelige og uforanderlige Gud kan ikke elske. Derfor kan Gud heller ikke være almægtig i absolut forstand, for hvis Gud var det, ville han være fri for alle bånd, og det kan den, der elsker, ikke være. Den elskende er bundet til den elskede.

Gud har svækket sin magt; det har Gud allerede i skabelsen, og det har Gud igen med inkarnationen og korsdøden. Gud påvirkes ikke alene af sine indre-trinitariske relationer, for Gud er et fællesskab i sig selv, men Gud har også fællesskab med mennesker. Og resultatet af korsdøden er en splittelse i Gud selv. En splittelse, som har resulteret i en sårbarhed, der kommer af, at Gud både har oplevet at dø og at miste. Der sker noget uafvendeligt i Gud selv, da Jesus dør, og med splittelsen i sig selv overvinder han splittelsen mellem sig selv og mennesket.

Nogle postmoderne teologer opgiver helt tanken om Guds almagt, mens andre nøjes med at redefinere almagtsbegrebet. Magt er almindeligvis forbundet med vold, og vi kan da også tale om at gøre noget med vold og magt, men Gud er stærk nok til at give afkald på volden, og netop deri består Guds almagt, mener Grønkjær. Sandbeck erstatter derimod tanken om Guds almagt med tanken om en subtil magt, dvs. en magt, der ikke tvinger, men som alligevel kan have stor betydning. Hvis Gud havde en stærk magt, som han blot skjulte, ville teodicéproblemet aktiveres for fuld styrke, pointerer Sandbeck, som derfor mener, at Gud ikke *kan* tvinge noget igennem.

I min forståelse er Gud almægtig, men Gud er det ikke i absolut forstand. Gud har givet afkald på volden, og det er mere end noget andet Guds kærlighed, som kvalificerer hans almagt. Gud evner at elske og at blive ved med at gøre det, uanset hvad der sker, for Guds kærlighed tåler alt, tror alt, håber alt og udholder alt. Gud giver afkald på volden, men Gud har alligevel magten til at gribe ind, og Gud gør det efter min opfattelse ikke alene med en subtil magt. Derfor giver det mening at bede Gud om hjælp, og det gør det fx også, når vi selv eller andre er alvorligt syge. Det aktiverer ganske vidst teodicéproblemet, for hvorfor forhindrer Gud så ikke altid, at det onde sker, men sådan må det så være. Aktiveringen af teodicéproblemet er en uundgåelig omkostning, mener jeg.

Men har Gud så magten til at opvække os fra de døde? Jesus og også Paulus bekræfter det, men også her vil svaret alligevel variere efter, hvem vi spørger. Grønkjær udfolder tanken om opstandelsen som det, at mennesket med sine samlede livserfaringer altid har en fremtid, og Jenson præsenterer tanken om uendeligheden som et uudslukkeligt håb, der er defineret af Guds kærlighed. For Jenson handler uendeligheden ikke om ren endeløshed, men om at Guds kærlighed vil sejre, og Jesu opstandelse bekræfter, at kærligheden er det eskatologiske mål. Midt i håbet om en opstandelse er det befriende, synes jeg, at Jenson fokuserer på kærlighedens sejr frem for at fokusere på det endeløse, for jeg er ikke sikker på, at det endeløse er så fristende. Døden er vores fjende, men døden er også med til at give dagene fylde og intensitet, fordi vi ikke bare kan udsætte i det uendelige, men må leve og elske lige nu.

Gud er foranderlig, for tanken om en uforanderlig Gud er principielt set uforenelig med fortællingen om den treenige Gud, og det bekræftes også i den bibelske fortælling, at der sker en forandring eller i det mindste en forskydning i Gud selv. Det betyder imidlertid ikke, at alt i Gud er foranderligt, for der er en *bestandighed* i Gud.

Det bestandige i Gud inkluderer Guds trofasthed og Guds kærlighed, men er den mægtige vrede, som ellers var en uomgængelig del af Guds væsen i den gammeltestamentlige fortælling, helt ude af billedet?

Det postmoderne svar vil ofte være et ja. Vreden er ude af billedet, og det dobbelte kærlighedsbud reduceres rask væk til, at vi skal elske hinanden. Gud er venlig, men som jeg ser det, er Gud også mere end det, for Gud er også en autoritet, og Gud vil stadig tilbedes. Ikke med rædsel og måske heller ikke med ærefrygt, men i hvert fald med ærbødighed og pietet. Vreden er ikke forsvundet, men derimod forvundet. Gud vil, at vi skal elske både Gud og næsten, og det store er ikke, at Gud kun *kan* elske, men at Guds kærlighed i sidste ende er større end den vrede, som vores til tider katastrofale mangel på kærlighed kan afstedkomme i Gud.

Gud er skaberen, og Gud er evig. Gud er til, og det er Gud både i og uden for tiden, så Gud er metafysisk, og alligevel er Gud helt anderledes end den metafysiske Gud. Gud er *større* end den metafysiske Gud, for Gud elsker, og den, som virkelig elsker, kan hverken være upåvirkelig, ubevægelig eller uforanderlig.

Med andre ord: Gud er almægtig uden at kunne det hele, og der sker en forskydning i Gud, for han er foranderlig, men har bestandighed.

Litteratur

Brinkmann, Svend (2014), *Stå fast: Et opgør med tidens udviklingstvang*, København: Gyldendal Business

Gregersen, Niels Henrik (2011), "Guds omskiftelighed eller Guds bevægelighed?" i *Dansk Teologisk Tidsskrift* årg. 74 nr. 3, p. 238-243

Gregersen, Niels Henrik (2016), *Den generøse ortodoksi: Konflikt og kontinuitet i kristendommen*, København: Forlaget Anis

Grønkjær, Niels (2005a), "Den foranderlige Gud" i Henrik Brandt-Pedersen og Hans Hauge (red.) *Gud efter Grosbøll: Religion og samfund*, København: Anis, p. 43-62)

Grønkjær, Niels (2005b), "Guds foranderlighed" i *Dansk Teologisk Tidsskrift* årg. 68 nr. 3, p. 184-198

Grønkjær, Niels (2010), *Den nye Gud: Efter fundamentalisme og ateisme*, København: Forlaget Anis

Hägglund, Bengt (1981), *Teologins Historia: En dogmhistorisk översikt*, Lund: LiberLäromedel Lund

Jenson, Robert W. (1973), *Story and Promise: A brief Theology of the Gospel about Jesus*, Philadelphia: Fortress Press

Jenson, Robert W. (2008), *Den treenige identitet: Gud ifølge evangeliet*, oversat af Karsten Farup Hansen og Lars Sandbeck, København: Forlaget Anis

Lausten, Martin Schwarz (1997), *Kirkehistorie: Grundtræk af Vestens kirkehistorie fra begyndelsen til nutiden*, København: Forlaget Anis

Luther, Martin (1983), Luthers skrifter i udvalg, bind 5: *Om den trældbundne vilje*, oversat af Ellen Madsen, Aarhus: Forlaget Aros

Moltmann, Jürgen (1972), *Der gekreuzigte Gott: Das Kreuz Christi als Grund und Kritik christlicher Theologie*, München: Chr. Kaiser Verlag

Moltmann, Jürgen (1977), "Den korsfestede Gud og det apatiske menneske" i *Eksperimentet håb: indføringer*, oversat af Torbjørn Bergane og Paul Leer-Salvesen, Oslo: Gyldendal Norsk Forlag, p. 75-88

Sandbeck, Lars (2012), *De Gudsforladtes Gud: Kristendom efter postmodernismen*, København: Forlaget Anis

Sløk, Johannes (1999), *Guds fortælling: Menneskets historie*, Aarhus: Centrum

Vattimo, Gianni (1999), *Jeg tror at jeg tror*, oversat af Finn Frandsen, København: Forlaget Anis

Med venlig hilsen

Poul Geil

Sognepræst Poul Geil, Alderslyst Sogn,
Ege Allé 94, 8600 Silkeborg, 21 40 67 73, www.alderslystkirke.dk